

Amb bones paraules



El medi ambient



Text: **Gabriel Bibiloni**
http://bibiloni.cat

Fa poc hem celebrat el que aquí es diu *Dia Mundial del Medi Ambient*. I la resta de l'any parlem profusament del *medi ambient*, i fins i tot tenim departaments i conselleries del *Medi Ambient*. Caldria parlar-ne.

Medio ambiente és un ús pràcticament exclusiu de l'espanyol, que contrasta amb les solucions de les altres llengües (anglès *environment*, francès *environnement*, italià i portuguès *ambiente*, alemany *Umwelt* 'món circumdant'). I nosaltres, com sempre, hem fet el calc ulls clucs i panxa contenta. Però com s'ha format en espanyol l'expressió *medio ambiente*? Diuen que es tracta d'una forma redundat, amb la

juxtaposició de dues paraules que signifiquen més o menys el mateix, però la cosa és més profunda. *Ambient*, en les diverses llengües, és inicialment un adjectiu (del llatí *ambiens ambientis* 'que circumda', derivat de *ambire*, ço és *amb* i *ire* 'anar entorn'). Avui en francès *ambiant* -amb grafia errònia- es manté rígidament com a adjectiu (el substantiu és *ambiance*, derivat de *ambiant*, com si en català diguéssim *ambiança*, cf. *versemblant*, *versemblança*), però en les altres llengües el mot s'ha substantivat. En el segle XVI veiem l'adjectiu aplicat a *aire*, per exemple: *air ambient* en francès i *aire ambiente* en espanyol, és a dir, l'aire que ens envolta. Newton parla de *ambient medium* (el medi que ens envolta) i la traducció de la seva obra al francès, al segle XVIII, hi llança l'expressió *milieu ambiant*. Posteriorment, en espanyol apareix *medio ambiente* (segle XIX, segons el corpus diacrònic de l'Acadèmia espanyola).

El fet és que *medio ambiente* -o *medioambiente*, segons prefeix l'Acadèmia- s'ha refermat en espanyol per al concepte modern del camp de l'ecologia, mentre que totes les altres llengües ho diuen d'una altra manera.



Bé, doncs els qui no acceptem la subordinació sistemàtica del català tenim diverses opcions possibles. Una seria *environment*, que farà pegar a més d'un amable lector un bot de la cadira. És la solució anglesa (*environment*), francesa (*environnement*) i occitana (*environament*). Si el català hagués tingut una trajectòria històrica de llengua no dependent, és possible que ens haguéssim afegit a aquesta solució. Res més lògic que agafar un neologisme de la llengua més internacional i de la llengua de pes cultural que tenim just al costat. Però, a més, cal dir que aquest mot entroncaria amb arrels de la nostra llengua medieval. *Enviró* o *environ*, amb valor de preposició i adverbi (de *en* i *viró*, i

aquest darrer relacionat amb el verb *virar* 'girar') i el derivat *environar* són ben normals en la nostra llengua antiga. "Pres una verga e féu un cercle environ de Fèlix" (Llull), "esdevengueren en un bell prat environat de bells arbres" (Llull). *Enviró*, *environar* i *environament* són paraules que figuren en el DIEC i altres diccionaris, amb el sentit de circuir, envoltar. Contra aquesta opció es pot alçar l'argument que *no ho diu ningú* i que *medi ambient* ja és consagrat per l'ús i els diccionaris. El raonament habitual i esporuguit de molts que fa que el català no pugui sortir del seu estat de llengua còpia. Pensem que en francès *environnement* es va introduir de cop (abans es deia *milieu*) al voltant de 1970. Sense cap mania s'agafà el mot de l'anglès, que, al seu torn, l'havia agafat molt abans del mateix francès. És una solució difícil, és clar, però no hi hauríem de renunciar definitivament sense que haguéssim tingut l'ocasió de fer-ne algun assaig.

Una altra opció perfectament vàlida, més assumible pels temerosos del risc i l'aventura, seria dir-ne només *ambient*, com fan l'italià i el portuguès. Tot i que en italià *ambiente* té tots els valors del nostre *ambiente* i potser algun més -per exemple, *ambiente Windows*, que aquí diríem *entorn Windows*-, els italians no tenen cap problema per a parlar de la *Giornata Mondiale dell'Ambiente* ni per a tenir un *Ministero dell'Ambiente*. I els portuguesos ben igual (*Ministério do Ambiente*). Potser els nostres governs ho podrien pensar.

Hi ha encara altres possibilitats: *medi*, la solució sembla que preferida per Enciclopèdia Catalana, i *entorn*, la menys recomanable; però no hi ha més espai per a analitzar-les. Aquest és un d'aquells articles en què no s'arriba a cap conclusió ferma -ni la llengua és matemàtica ni les solucions són sempre fàcils-, però ja és molt si s'exposen els elements de la qüestió i algú hi vol reflexionar.

L'OPINIÓ DE L'ESPIRA

Caçador blanc, cor negre

Xavier Solà

Després del fos en negre es va fer la llum. Pesarós, vaig caminar cap a l'embocadura que em conduïa a l'exterior de la sala sense apartar els ulls de la pantalla, sabent que aquella seria l'última vegada que veuria un film de l'octogenari cineasta californià, icona del tipus dur.

Després d'apuntalar més de setanta títols davant de l'objectiu, Clint Eastwood s'acomia amb *Gran Torino*, i ho fa des de la pell d'un ancià rondinaire que, en el crepuscle dels seus dies aprèn una valuosa lliçó. L'actor-director aborda el personatge d'un home infranquejable, sota la cuirassa del qual batega un cor trencat per la pèrdua de l'esposa morta. Frustrat per una relació impossible amb els seus fills, coneix un jove a qui utilitzarà com a eina redemptora.

Eastwood es donà a conèixer quan era un actor hieràtic que s'empassava pols en una Almeria cinematogràfica de sèrie B, i després de col·leccionar crítiques per assumir personatges que exaltaven el seu costat més violent va saber modular oportunament el

"... sense apartar els ulls de la pantalla, sabent que aquella seria l'última vegada que veuria un film de l'octogenari cineasta californià..."

seu mode d'entendre el setè art per acabar demostrant al món un profund humanisme, plasmat a les seves cintes com a realitzador. Va gravar a foc a les nostres retines joies com *Sense perdó*, *Mitjanit al jardí del bé i del mal*, *Mystic River* o *Million dollar baby*, i és que el tipus que donà vida a l'irreductible Harry el Brut conreà el seu profund amor pel cinema en la creença que en els clàssics es troba gran part de la màgia que ha fet centenari aquest art. Així, tirant d'un currículum filmic omplert d'inquietud, masculinitat desenfrenada i profunds retrats del més fosc de la condició humana (circumstàncies que el van convertir en un cronista d'excepció de la nostra societat),

va articular amb habilitat obres d'un profund calat emocional on, abans que poguéssim adonar-nos, acabàvem irremeiablement atrapat per la magnètica i hipnòtica presència d'un dels últims titans del Hollywood clàssic.

Fuetejat per la gran depressió, Eastwood va col·leccionar una variada amalgama de treballs. Al seu primer contracte com a professional, el californià es va assegurar una minuta setmanal de 76 dòlars. Després d'un falaguer pas pel format televisiu, Eastwood es donà a conèixer al gran públic de la mà dels àrids paisatges aixafats pel sol emmarcats en l'*spagueti western*. Va beure de les influències de cineastes de la talla del mític Sergio Leone o Don Siegel, dues presències permanentment adherides a la seva primera etapa com a realitzador. L'any 86 es convertí en batle (pel partit republicà) de Carmel, població on resideix habitualment, i el mateix any fundà la seva productora, Malpasso Productions, plataforma creativa de la que han brotat gemmes cinematogràfiques d'enorme talla i que va



afavorir la concepció de la que molts consideren la seva peça mestra, el clàssic instantani *Sense perdó*.

La seva agitada vida sentimental li ha fet passar tres vegades per l'altar, i fruit d'això, l'artista té set fills de tres dones diferents. Entre les seves aficions destaca la desmesurada passió pel jazz, que l'ha portat a publicar diversos àlbums compostats sota aquesta gramàtica musical, molts útils per vestir les BSO dels seus llargmetratges.

Després d'un llarguíssim artístic, ningú no pot dubtar del portentós talent de qui ha compartit pla amb llegendes de la talla de James Garner, Donald Sutherland, Morgan Freeman, Lee Marvin, Richard Burton, Shirley Mac Laine o Meryl Streep. I és que davant

creadors que ens deceben amb massa freqüència (jo no he anomenat Woody Allen...), els seus llargmetratges sempre han mantingut una elevada cota mitjana de qualitat, en una indústria que anteposa els necessaris marges comercials a les bones intencions cinematogràfiques.

Després de *Gran Torino*, Eastwood va fer pública la seva intenció de renunciar a incrementar la producció d'allò on ha mostrat autèntics signes de mestria, trista notícia perquè la seva vitalitat com a artista no mostrava signes de flaqueja. Amb ell s'apagaran els llums de l'escenari i la màgia de l'espectacle emmudirà, fent més penós el tràfec del retorn a la nostra pugna quotidiana. Fins sempre, amic.